

Walczyć, pracować, a może ?

Wiązka zadań z zakresu przedmiotów humanistycznych
przygotowana przez OKE w Poznaniu

Tekst I

Śladami „Najdłuższej wojny nowoczesnej Europy”

Na mocy postanowień kongresu wiedeńskiego w 1815 r. Wielkopolska wraz z Poznaniem znalazła się pod zaborem pruskim. Dla mieszkańców tych terenów rozpoczął się trwający ponad sto lat okres „najdłuższej wojny nowoczesnej Europy”, wojny toczonej z germanizacją w obronie polskośći. Nie miała ona charakteru walki zbrojnej. Jej celem było stworzenie polskiego życia kulturalnego, gospodarczego i naukowego. Poprzez zakładanie spółek zarobkowych, kółek rolniczych, towarzystw naukowych oraz instytucji kulturalnych mieszkańcy Wielkopolski pielęgnowali polskie tradycje narodowe. Działali oni na rzecz postępu gospodarczego, rozwoju oświaty i nauki. Działalność taką nazywamy „pracą organiczną”, a ludzi ją prowadzących – „organicznikami”.

„Organiczni” stawiali sobie za cel szerzenie i podnoszenie oświaty wśród ludu. Miało to służyć rozwinięciu świadomości narodowej w społeczeństwie. Innym, równie ważnym zadaniem było wskazanie i nauczanie zasad nowoczesnego gospodarowania. „Organiczni” dążyli do uprzemysłowienia kraju za pomocą własnego kapitału i własnej kadry specjalistów. Działania te wspierały instytucje tworzone również przez „organiczników”, a efekty ich działalności w Wielkopolsce były zadziwiające.

Wielkopolska, moja mała ojczyzna, wyd. „ARKA”, Poznań 1998

Zadanie 1. (0-1)

Germanizacja to

- A. obowiązkowa nauka języka niemieckiego w szkole
- B. naśladowanie wzorów niemieckich przez Polaków
- C. kontakty między narodami: polskim i niemieckim
- D. dążenie Prusaków do wynarodowienia ludności polskiej

Zadanie 2. (0-1)

Opór Wielkopolan przeciwko germanizacji nazwano „wojną”, ponieważ

- A. jest to przenośnia podkreślająca upór i determinację obu stron
- B. wywołali oni jedyne udane powstanie narodowe
- C. prowadzili zakonspirowane przygotowania do powstania
- D. obie strony bardzo często uciekały się do przemocy

Zadanie 3. (0-1)

„Organiczni” uważali, że

- A. wszystkie narody Europy stanowią jeden organizm
- B. społeczeństwo to „organizm”, który powinien się rozwijać
- C. ziemie polskie pod zaborami są jednym organizmem
- D. Wielkopolska stanowi organiczną część cesarstwa pruskiego

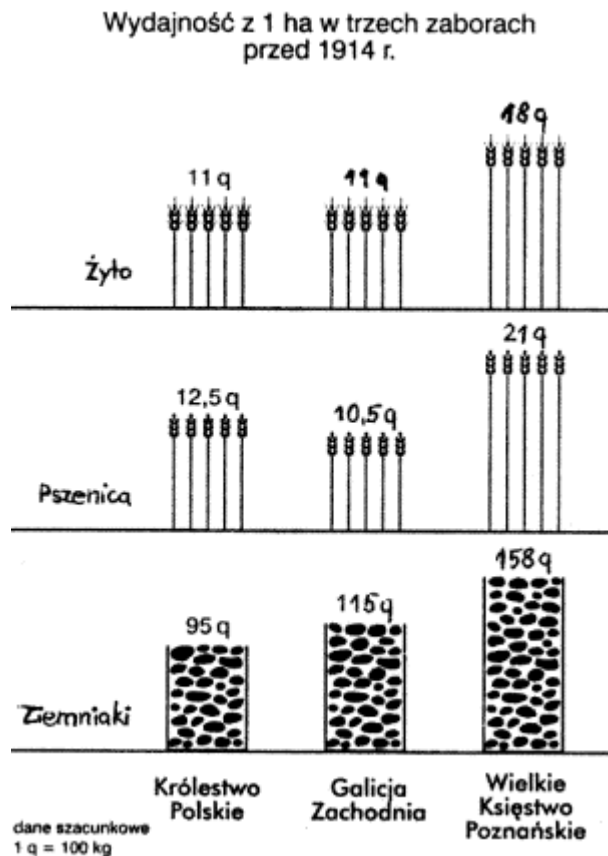
Zadanie 4. (0-1)

Celem poznańskich „organiczników” było

- A. poprawienie poziomu życia ludzi przez rozwój gospodarczy
- B. szerzenie oświaty wśród ludu i rozwój nauki
- C. rozwijanie świadomości narodowej i pielęgnowanie tradycji
- D. wszystkie powyższe odpowiedzi są prawdziwe

Zadanie 5. (0-1)

Z poniższego wykresu oraz tekstu I można wywnioskować, że

- A. wyższe plony były na terenach, gdzie nie było walk powstańczych
- B. im większy był ucisk polityczny w danym zaborze, tym niższe plony
- C. Poznańskie było krainą rolniczą, a Królestwo i Galicja – przemysłowymi
- D. Rolnictwo w Poznańskim było na wyższym poziomie, niż w innych zaborach

Tekst II

Manifest Tymczasowego Rządu Narodowego 22 I 1863 r.

(...) Zastępy młodzieży walecznej, młodzieży poświęconej, ożywione gorącą miłością Ojczyzny, niezachwianą wiarą w sprawiedliwość i pomoc Boga, poprzysięgły zrzucić przeklęte jarzmo lub zginać. Za nią więc, Narodzie Polski, za nią! (...)

W pierwszym zaraz dniu jawnego wystąpienia, w pierwszej chwili rozpoczęcia świętej walki, Komitet Centralny Narodowy ogłasza wszystkich synów Polski, bez różnicy wiary i rodu, pochodzenia i stanu, wolnymi i równymi obywatelami kraju. Ziemia, którą lud rolniczy posiadał na prawach czynszu lub pańszczyzny, staje się od tej chwili bezwarunkową jego własnością, dziedzictwem wieczystym. (...) Wszyscy zaś komornicy lub wyrobnicy, wstępujący w szeregi obrońców kraju, lub w razie zaszczytnej śmierci na polu chwały rodziny ich, otrzymują z dóbr narodowych dział obronionej od wrogów ziemi.

Do broni więc, Narodzie Polski, Litwy i Rusi, do broni! Bo godzina wspólnego wyzwolenia już wybiła, stary miecz nasz wydobyty, Święty sztandar Orła, Pogoni i Archaniola rozwinięty.

A teraz odzywamy się do Ciebie, Narodzie Moskiewski: tradycyjnym hasłem naszym jest wolność i braterstwo Ludów, dlatego przebaczymy Ci nawet mord naszej ojczyzny (...). Przebaczymy Ci, bo ty jesteś nędzny i mordowany, smutny i umęczony (...). A jeżeli w tej stanowczej godzinie (...) w zapasach z nami dasz poparcie tyranowi, który zabija nas a depcze po Tobie! Biada Ci, bo w obliczu Boga i świata całego przeklniemy Cię na hańbę wiecznego poddaństwa i mękę wiecznej niewoli i wyzwimy na straszny bój zagłady, bój ostatni europejskiej cywilizacji z dzikim barbarzyństwem Azji.

komornicy – bezrolni chłopci mieszkający najczęściej u zamożniejszych sąsiadów i utrzymujący się z pracy najemnej.

Ruś – wł. Ruś Mała – nazwa Ukrainy używana w XVIII – XIX w.

Pogoń – godło państwowe Litwy.

Archaniol – Michał, patron dawnej Ukrainy.

Zadanie 6. (0-1)

Tajna pieczęć Rządu Narodowego oraz sztandar powstańczy nawiązują do

- A. pierwszego akapitu Manifestu
- B. drugiego akapitu Manifestu
- C. trzeciego akapitu Manifestu
- D. czwartego akapitu Manifestu

Zadanie 7. (0-1)

Najważniejszym celem Rządu Narodowego, ogłaszającego Manifest, było

- A. zniesienie czynszu i pańszczyzny w Królestwie Kongresowym
- B. wezwanie wszystkich Polaków do walki o wolność Ojczyzny
- C. nakłonienie narodów Rusi i Litwy do przyłączenia się do powstania
- D. przypomnienie krzywd doznanych przez naród polski od Rosjan

Zadanie 8. (0-1)

Rząd Narodowy przekonuje Polaków, że ich przeciwnik w walce to przede wszystkim

- A. naród rosyjski - jako niższy cywilizacyjnie od narodu polskiego
- B. ludzie nieprzychylni powstaniu, mało gorliwi w walce
- C. zacofana szlachta, zmuszająca lud do odrabiania pańszczyzny
- D. Car, zaborca Polski i innych narodów, oraz jego armia

Zadanie 9. (0-1)

Rola, którą przypisują sobie Polacy w ostatnim zdaniu Manifestu, to

- A. obrona cywilizacji europejskiej przed azjatyckim barbarzyństwem
- B. obowiązek obrony wiary katolickiej przed prawosławiem
- C. przewodzenie w walce o demokratyzację rządów w Europie
- D. walka o nowoczesność i postęp w starciu z tradycjonalizmem

Zadanie 10. (0-1)

Środki językowe, służące przekonaniu adresatów do walki, to

- A. eksponowanie dobrych, a tuszowanie złych stron podjęcia walki
- B. krasomówstwo - stosowanie retorycznych środków stylistycznych
- C. wzbudzanie w Polakach dumy, a nawet poczucia wyższości
- D. zapowiedź ścigania i karania braku gorliwości

Zadanie 11. (0-1)

Apostrofy do różnych adresatów, nagromadzone w tekście, służą

- A. temu, żeby styl był bardziej precyzyjny i konkretny
- B. silnemu wpływaniu na uczucia i poglądy odbiorców tekstu
- C. zwiększeniu ilości informacji zawartych w tekście
- D. stworzeniu bardzo tajemniczego i niesamowitego nastroju

Tekst III

Uzbrojenie „partii” leśnych w broń myśliwską, szable i kosy stwarzało znikome zagrożenie dla regularnego wojska rosyjskiego. Zwycięstw było niewiele. Codziennie stało się wymykanie z okrążeń, uchodzenie przed pościgiem. Jak każda wojna partyzancka, tak i ta obfitowała w okrucieństwa. Rosjanie traktowali powstańców jako buntowników, a więc jako przestępców. Po obu walczących stronach nie należało do rzadkości dobijanie rannych, by nie wiązać sobie rąk jeńcami.(...)

Rząd powstańczy zadeklarował zniesienie pańszczyzny i uwłaszczenie chłopów, ale nie poderwało to ludu do walki, bo dekret musiał w czasie wojny pozostać na papierze. Władze rosyjskie obiecywały zaś reformę po stłumieniu „buntu” i apelowały do chłopstwa o ściganie „przestępców” i bywało, że chłopci dawali temu posłuch. (...)

Powstanie dogorywało wśród bezpardonowego polowania zwycięzców na resztki wymęczonych i obdartych „partii”, tropienia niedobitków i nasilania najrozmaitszych szykan wobec ludności cywilnej. Tu nie wchodziła w grę – jak w 1831 roku – honorowa kapitulacja według reguł wojskowych.

Bilans walk okazał się tragiczny. Liczbę poległych i pomordowanych ocenia się ogólnikowo: wiele tysięcy. Statystyki nie prowadzili przecież ani Rosjanie, ani powstańcy. Ścisła jest jedynie liczba wykonanych wyroków śmierci: 669. Liczbę zesłanych na Sybir ocenia się na około 38 tysięcy osób. Po kilka tysięcy było uwięzionych w Austrii i w Prusach. Na emigracji znalazło się około 10 tysięcy. Tysiące dworów zrujnowano lub spalono. Tysiące majątków skonfiskowano. Pogrom powstania odbywał się wśród powszechnego poczucia bezsilności, przygnębienia, trwogi i żaloby.

Józef Bachórz, *Pozytywizm*, Warszawa 1995.

demoralizacja – tu: upadek dyscypliny, brak karność.

dezercja – ucieczka z wojska.

bezpardonowy – bezwzględny, bezlitosny.

Zadanie 12. (0-1)

Różnica między tekstem II i III polega na tym, że

- A. tekst II jest źródłem historycznym a III - tekstem popularnonaukowym
- B. tekst II ma charakter fikcyjny, a tekst III - charakter dokumentalny
- C. tekst II jest napisany stylem rzeczowym a III – stylem literackim
- D. tekst II zawiera konkretną wiedzę, a tekst III - tylko opinie i domysły

Zadanie 13. (0-1)

Po ogłoszeniu dekretu uwłaszczeniowego Rządu Narodowego

- A. Rosjanie zaostrzyli działania represyjne wobec chłopów
- B. szlachta raczej powstrzymała się od udziału w powstaniu
- C. wdzięczny szlachecki lud przyłączył się do powstania
- D. lud był wrogi powstaniu, ponieważ dekretu nie wykonano

Zadanie 14.

Z tekstu III wynika, że przyczynami upadku powstania były

- A. słabe uzbrojenie, okrucieństwo Rosjan, wrogość chłopów
- B. represje popowstaniowe, uwłaszczenie chłopów, demoralizacja
- C. zsyłanie na Sybir, emigracja, bezwarunkowa kapitulacja
- D. zniesienie pańszczyzny, wojna partyzancka, krwawe represje

Zadanie 15. (0-1)

Na podstawie poniższej mapy można wywnioskować, że

- A. walki toczyły się tylko na terenie Królestwa Polskiego
- B. Polacy z innych zaborów nie pomagali powstańcom
- C. szczególnie ważne było opanowanie linii kolejowej
- D. najdłużej trwały walki w okolicach Warszawy

Jacek Malczewski, obraz pt. *Zesłanie studentów*

Jacek Malczewski, obraz pt. *Zesłanie studentów*

Tekst IV

Pod wielką mapą Imperium
 Odpocząć – jak kto potrafi
 Kończymy bliską Syberią
 Skrócony kurs geografii

Śpi – kto spać może po drodze
 Trudnej jak lekcja historii
 Na wielkiej pustej podłodze
 Egzamin wstępny katorgi

Najmłodszy w mapę jak w okno
 Patrzy szcztując litery
 Układa drogę powrotną
 Przez białe wiorsty papieru

Dwaj inni usiedli razem
 Dręczą się w mokrych ubraniach

Jak by tu ojcu pokazać
 Naganne ze sprawowania

Ten ściągnął buty tarł palce
 Ten nogą zdrętwiałą kołysze
 Ten jeszcze myśli o walce
 Ten Odyseję już pisze

Żołdak spity jak bela
 Śpi i karabin odrzucił
 Wie nawet już w majaczeniach
 Że i tak nie mają gdzie uciec

Szynele o wyrok za duże
 Kij co z wilgoci poczeriał
 Książki tobołki podróżne
 Pod wielką mapą Imperium

Zadanie 16.

Podaj dwie cechy wiersza J. Kaczmarskiego z 1980 roku, przez które nawiązuje on do obrazu Jacka Malczewskiego „Zesłanie studentów”.

Zadanie 17.

Wskaż w tekście wiersza wskazane środki stylistyczne i określ funkcję, jaką pełnią w utworze.

- A. Ze strofy ukazującej najmłodszego z chłopców wypisz przerośnięcie i napisz, czemu służy ona w wierszu.
- B. Wskaż porównanie typowe dla języka potocznego i określ cel, jakiemu służy ono w tekście poetyckim.
- C. Podaj numer strofy, w której dominuje anafora (powtórzenie początku wersów) i napisz, jaką rolę pełni ona w utworze.
- D. Wypisz z wiersza trzy wyrazy lub wyrażenia nawiązujące do rzeczywistości szkolnej. Czemu służą te nawiązania?

Zadanie 18.

Wiersz Jacka Kaczmarskiego jest tekstem śpiewanej przez niego samej piosenki. Wymień dwie cechy budowy utworu, które świadczą o muzyczności wiersza.

Zadanie 19.

Naśladując poznańskich organiczników zaplanuj trzy działania (akcje, inicjatywy społeczne), które służyłyby rozwojowi Twojej miejscowości i poprawie bytu jej mieszkańców. Odpowiedź zapisz w punktach.

Zadanie 20.

Zredaguj tekst ogłoszenia, które zamieściłbyś w prasie lokalnej, zachęcającego do udziału w którymś z zaplanowanych przez siebie przedsięwzięć.

Zadanie 21.

Walka, praca, a może? Która z wartości jest najważniejsza w życiu współczesnych młodych ludzi? W formie rozprawki postaraj się odpowiedzieć na to pytanie.